

Тетяна БЕЦЕНКО,
доктор філологічних наук,
Сумський державний
педагогічний університет
ім. Антона Макаренка

ФОНОСТИЛІСТИЧНИЙ РІВЕНЬ ФІЛОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

На прикладі поезії П.Тичини «О панно Інно...»

УДК 811.161.2+81'42+82.1+801.632

У статті подано орієнтовний зразок фоностилїстичного аналізу зазначеної поезії. Увагу зосереджено на розгляді фонічних елементів як складників ієрархічної системи мовнообразних одиниць тексту. Подано докладну характеристику фонічних компонентів текстової організації твору (сегментних і суперсегментних одиниць), що їх автор актуалізував насамперед із художньо-виражальною метою.

Ключові слова: фоніка, фонічний, фонетичний, звукові повтори, фоностилїстичний аналіз.

Стилїстичний аналіз тексту ґрунтується на слінгвістичному розгляді його (дослідженні використаних мовних засобів різних рівнів і їхньої організації); при цьому беруть до уваги екстралінгвістичні чинники мовленнєвого спілкування, що виявляються в текстовій діяльності. Такий різновид аналізу передбачає співвіднесення загальних стильових рис тексту з конкретними мовними засобами, до яких удався автор, з'ясування відповідності мовного оформлення змістові й цільовій настанові тексту, характеристику різнорівневих стилетвірних мовних одиниць, установлення їхніх стилїстичних функцій. Відповідно фоностилїстичний аналіз художнього тексту ставить за мету розглянути його звукову організацію, зокрема схарактеризувати актуалізовані в ньому з певною – змістовою, естетичною тощо – ціллю фонічні одиниці, дослідити участь фонічних одиниць у творенні звукообразу, загальної емоційно-експресивної тональності тексту.

Отже, опис тексту на звуковому рівні – це шлях і спосіб пізнати естетику мовних елементів у їхньому ієрархічному підпорядкуванні та взаємодії. Навчитися відчувати тканину твору саме як звуковий організм означає навчитися читати, розуміти та інтерпретувати його основну думку вже на рівні слухового сприйняття. Тому звукове оформлення тексту будь-якого стилю, особливо художнього, є своєрідним зовнішнім планом вираження його естетичного змісту.

Мета фоностилїстичного аналізу художнього тексту – з'ясувати специфіку його звукової організації, розглянувши фонічні елементи як ефективний засіб образного кодування інформації та естетичного впливу на процес сприймання повідомлюваного.

Завдання фоностилїстичного аналізу художнього тексту:

- осмислити специфіку фонічного рівня організації тексту в системі художньо-образного континууму;

- встановити факти милозвучності/немилозвучності текстової організації на звуковому рівні; схарактеризувати засоби милозвучності/немило-

звучності, обґрунтувати їхню роль у системі образотворення;

- з'ясувати стилїстичні функції звукопису;

- виявити явища звукового символїзму, пояснити роль звукосимволів як мовнообразних текстових одиниць з погляду їхньої семантики, естетики, поетичних функцій тощо;

- описати звукообрази, специфіку їхньої реалізації та естетичного впливу;

- дослідити значення фонічних засобів для вираження основної думки і створення відповідної настроєвості (загальної емоційної тональності твору);

- розглянути просодичні засоби як суперсегментні одиниці фонічної організації тексту в єдності з іншими його фонетичними та нефонетичними елементами;

- цілісно подати фонічний рівень мовнообразної організації твору, що разом з іншими засобами формує естетику його словесної матерії.

Алгоритм фоностилїстичного аналізу художнього тексту

I. Виразне читання тексту (правильне інтонування, наголошення, виділення пауз).

II. Стиль тексту; жанр. Сфера спілкування; ситуація, на яку орієнтований текст. Основні функції тексту. Чинник адресата. Тип мислення. Форма мовлення, тип мовлення.

III. Стильові риси. Мовні ознаки тексту на фонічному рівні:

1) встановлення наявності чи відсутності в тексті фонічних засобів, що мають стилїстичне значення;

2) характеристика засобів милозвучності:

а) евфонічні чергування голосних і приголосних звуків;

б) вимовна легкість (повноголосся, подовження, спрощення);

3) звукопис тексту: асонанс, алїтерація, епіфора, анафора, дисонанс, параномазія, ономотопея;

4) стилїстичні функції звукопису:

а) виразово-зображувальна функція;

б) смислова функція;

в) композиційна функція;

5) характеристика звукообразу;

- 6) звуковий символізм у тексті;
 7) використання фонічних засобів у тропях та стилістичних фігурах;
 8) аналіз засобів немилословності, з'ясування їхніх стилістичних функцій у тексті;
 9) характеристика просодичних засобів текстової організації;
 10) значення фонічних засобів для вираження основної думки та створення відповідної настроєвості (емоційної тональності) твору.

I. Роботу над фонолістичним аналізом варто почати з виразного читання тексту. Пропонуємо звернути увагу на звукову організацію тексту. Зокрема доречними будуть запитання:

- Яка тема твору?
- Яку ідею утверджує автор?
- Які враження від поезії?
- Які емоції, почуття викликає ліричний твір?
- Чи суттєва мовна організація поетичного твору для вираження його змісту?
- Що є особливо прикметним у словесно-образній системі аналізованого тексту?
- Чи привертають увагу читача звукові повтори?
- Чи випадкові звукові повтори, чи вони зумовлені стилістичною метою, задумом автора?

Тут доречно повідомити про те, що цензура не дозволила свого часу П.Тичині використати слово-звертання до особи, характерне для україномовних носіїв: *пані* і похідне від нього *панна*. Тому слово *панна* автор замінив. Відповідно поезія набула зовсім іншого образно-звукового оформлення.

Можна запропонувати учням порівняти два варіанти поезії, звернувши увагу на заміни, і дати завдання простежити, який звуковий ефект у сенсі створення образності спричинили заміни слів.

I варіант

О панно Інно...

О панно Інно, панно Інно,	1
Я – сам. Вікно. Сніги...	2
Сестру я Вашу так любив –	3
Дитинно, злотоцінно.	4
Любив? – Давно. Цвіли луги...	5
О панно Інно, панно Інно,	6
Любові усміх квітне раз – ще й тлінно.	7
Сніги, сніги, сніги...	8
Я Ваші очі пам'ятаю,	9
Як музику, як спів.	10
Зимовий вечір. Тиша. Ми.	11
Я Вам чужий – я знаю.	12
А хтось кричить: ти рідну стрів!	13
І раптом – небо... шепіт гаю...	14
О ні. То очі Ваші. – Я ридаю.	15
Сестра чи Ви? – Любив...	16

II варіант

О люба Інно...

О люба Інно, ніжна Інно!
 Я – сам. Вікно. Сніги...

Сестру я Вашу так любив –
 Дитинно, злотоцінно.
 Любив? – Давно. Цвіли луги...
 О люба Інно, ніжна Інно,
 Любові усміх квітне раз – ще й тлінно.
 Сніги, сніги, сніги...
 Я Ваші очі пам'ятаю,
 Як музику, як спів.
 Зимовий вечір. Тиша. Ми.
 Я Вам чужий – я знаю.
 А хтось кричить: ти рідну стрів!
 І раптом – небо... шепіт гаю...
 О ні. То очі Ваші. – Я ридаю.
 Сестра чи Ви? – Любив...

1915

Далі можна переходити до лекційного викладу. Орієнтовний зразок фонолістичного аналізу художнього тексту.

II. Стиль: художньо-белетристичний; жанр: поезія (інтимна лірика).

Сфера спілкування: естетична. Текст здатен викликати в читача емоції співпричетності, співучасті у вирішенні питань, пов'язаних з особистими (інтимними) переживаннями ліричного героя.

Ситуація, на яку орієнтований текст: як форма комунікації текст передає втілені у словесно-образній художній формі переживання ліричного героя, що їх розбудили спогади про кохання. Вірш адресований широкому колу читачів.

Основні функції тексту:

1) *естетична*, що поєднує художньо-образну конкретизацію мінливого емоційного стану ліричного героя, який страждає, знову переживає почуття до коханої жінки. Текст засвідчує динаміку почуттів: від овіяних смутком згадок про любов і самотність – до вибуху почуттів (*кричить, ридаю*) і повернення до стану спокою, умиротворення (*любов*).

З естетичною функцією пов'язані 2) *емотивна* (вираження почуттів) та 3) *експресивна* (вплив за допомогою виразових засобів). Усі вони спираються на 4) *комунікативну*: текст не тільки виражає в художній формі почуття автора, а й звернений до читача. Отже, поряд з повідомленням про емоційний стан ліричного героя, зумовлений спогадами про кохану, текст виявляє потужний естетичний вплив на адресата, викликає зворотні ліричні емоції.

Характер адресата: текст умовно звернений до панни Інни – сестри коханої дівчини.

Тип мислення, зафіксований у тексті: *образний*. Поезія написана у формі звернення до особи (панни Інни); водночас у вірші наявний психологічний паралелізм образів ліричного героя (його внутрішнього світу) і природи.

Форма мовлення: писемна; **тип мовлення:** індуктивний роздум ліричного героя про свої почуття; **вид мовлення:** монолог ліричного героя, звернений до особи (панни Інни), що дає змогу в художній формі передати емоційний стан мовця (оповідача).

Тема твору: зображення душевних переживань ліричного героя, породжених коханням, нездійсненними мріями і пориваннями, болем розлуки.

Ідея: утвердження чистоти у взаєминах з коханою людиною, піднесення душевних поривів, прагнення пізнати самого себе в почуттях до того, кого любиш.

Мотиви: кохання; страждання, що викликане високими почуттями; суму, душевного болю.

Образ автора: автобіографічний. У житті П.Тичини було велике, хоча й трагічне кохання до Наталії Коновал. Саме про неї, сестру Інни Коновал, згадує у цій поезії П.Тичина. Але імені Наталії поет не називає (не тільки в цьому, а й в інших присвячених їй віршах, що були опубліковані за життя митця).

Мета текстової діяльності: висловити в мовно-образній формі пройняті болем і сумом почуття до коханої, що колись наповнювали душу ліричного героя; відтворити глибину переживань і страждань, які випали на його долю; зобразити душевний неспокій, прагнення ліричного героя до самопізнання, заглиблення у свій внутрішній світ.

Індивідуально-авторські стилістичні особливості тексту.

Монолог ліричного героя, звернений до особи (панни Інни – сестри коханої), дає змогу в художній формі відтворити схвильований, переповнений почуттями кохання, сумніву, невпевненості, пристрасті й умиротворення емоційний стан оповідача. Поєднання риторичних звертань, повторів, нанизаних односкладних речень, неповних речень посилює естетичний вплив тексту на читача. Використання книжних (поетичних) слів (зокрема й оказіоналізмів: *дитинно, злотоцінно*) та емоційно-оцінних словесно-образних засобів, характерних для поетичного стилетворення (*любив, любові усміх, ридаю* та ін.), формують високу емоційно-експресивну тональність з відтінком урочистості, деякої трагічності, незворотності.

У поезії актуалізовані такі часові плани зображення подій: минулий (*любив, цвіли*) і теперішній (стосовно світовідчуття ліричного героя) (*пам'ятаю, знаю, ридаю*) – весняний і зимовий. Час кохання у вірші співвідноситься з порою розквіту природи (*цвіли луги*); любов асоціюється з цвітінням (це засвідчено у метафоричній конструкції *любіві усміх квітне раз*); минулий час пов'язаний зі спогадами про щасливу пору життя, теперішній – із психічним станом ліричного героя, зумовленим думками про кохання (зворушливими, буряно-пристрасними, зболеними, тужливими).

Пори року (відповідно до споминів та душевних почувань ліричного героя) в поезії постають як змінні реалії: зимовий час і самотність (*сам, сніги*), весняна пора і кохання (*цвіли луги*), потім знову зима (*сніги, сніги, сніги*; повтор лексеми *сніги* підкреслює безмір переживань, плинність спогадів про втрачене кохання).

III. Мовні ознаки стилю на фонічному рівні.

1. В аналізованому тексті фіксуємо фонетичні засоби, що мають стилістичне значення, зокрема, алітерації, асонанс, епіфори, просодію.

2. Поезія читається легко і плавно. Вимовна легкість поетичного твору досягається за рахунок використання подвоєних приголосних: *панно, Інно, злотоцінно, дитинно, тлінно*. Навіть відсутність повноголосся (*злотоцінно*) не порушує плавності та мелодійності вірша. Подвоєні сонорні формують наспівність, музичну тональність тексту, його легкість, піднесеність звучання.

3. **Звукопис.** У тексті спостерігаємо взаємодію асонансу (**о, і**), алітерації (**н, с**), епіфори (-інно, -чи, -аю). Епіфоризованими у П.Тичини є одиниці, що розташовані і лінійно (*панно Інно, дитинно, злотоцінно*), і вертикально (*Інно, злотоцінно, тлінно; луги, сніги; знаю, гаю, ридаю*).

4. Стилiстичні функції звукопису.

а) Звукоповтори в поезії П.Тичини виконують *виразово-зображувальну функцію*: добір звукоповторюваних елементів (свідомо чи підсвідомо) підпорядкований тому, щоб відтворити настрій (сумний, ніжно-схвильований, певною мірою елегійний) і почуття ліричного героя (зболені, проте чисті, ніжні, світлі, спогади про кохання), також душевні переживання: то спокійні, то рвйні, схвильовано-пристрасні.

б) *Смислову функцію звукопису* П.Тичина використав з метою зробити логічні акценти (**сам, сніги, сестру**). У такий спосіб авторові вдалося увиразнити смислово близькість описуваних реалій, предметів.

в) *Композиційна функція звукопису.* В аналізованому тексті звукопис дає змогу відділяти фонетично кожен новий поетичний образ. Повтор асонованого **і** (особливо 2 та 7, 8 рядки) у лінійній площині на тлі вертикального контексту сигналізує про новий етап розгортання оповіді.

5. Характеристика звукообразу.

У першій строфі поет створює образ тиші (що асоціюється з душевним спокоєм, утихомиреним пристрастей, спогадами, а також із зимовим пейзажем – сном (тобто відображенням спокою природи). Тишу пронизує приємний спогад про кохану, її очі (що асоціюються з музикою, співом).

У другій строфі поєднано полярні звукові образи – крику (*а хтось кричить*) і шепоту (*шепіт гаю*), що творять своєрідну антитезу, різкий перепад емоційного стану ліричного героя.

6. Звуковий символізм у тексті.

Завдяки алітерованим латеральним звукам **л, л'** (*любив, цвіли, луг, любові*) виникає *легкість, м'якість*; повторювані **в, в'** відтворюють *гарячі* почуття (пристрасть); звукоповтор **р, р'** вібрантів створює враження *гостроти* емоцій (*кричить, рідну, стрів, ридаю* та ін.). Численні сонорні **л, л', р, р'** у тексті поезії, що є монологом ліричного героя, ми пов'язуємо з особистісним началом; причому **р** – чоловіча іпостась особистісного начала – сим-

волізує твердість, огненність, що супроводиться швидкими, стрімкими спалахами і дрібним поспішливим дрижанням, л – жіноче начало, уособлює плавність, м'якість.

Повтор **н, н'** (сонорних носових) асоціюється з небом (висотою); за допомогою їх створюється відчуття м'якості, світла, надії; виникає враження чистоти, невинності (*сніги, дитинно, злотоцінно, тлінно* та ін.).

Асонований **о**, треба гадати, вказує на «простір» почуттів, їхню *безмежність*; звук **о**, символізуючи кулю і будучи образом цілого, є своєрідним центром (в аналізованому тексті – емоції ліричного героя), сприяє зосередженню уваги на особистості мовця, вказує на його захоплення.

7. Використання фонічних засобів у тропях та стилістичних фігурах.

П.Тичина актуалізує звукоповтор **т** та **н** (алітерацію), **о** (асонанс): *дитинно, злотоцінно*. Означені лексеми є прислівниковими епітетами. Крім того, вони виступають синонімічними одиницями: їх об'єднують семи «чистота», «невинність», «відкритість», «безпосередність» тощо.

Антитеза (13–15 рядки) ґрунтується на основі протиставлення слів з сонорним вібрантом **р** (ключові слова *кричить, ридаю*) та з глухими приголосними (ключове слово *шепіт*).

8. Аналіз засобів немилозвучності, їхніх стилістичних функцій у тексті.

Засобів немилозвучності в аналізованій поезії немає.

9. Характеристика просодичних засобів текстової організації.

Мелодика вірша неоднакова. Спостерігаємо зміну частоти основного тону, його підвищення і пониження. У поезії не раз фіксуємо крапки (у кінці другого, п'ятого, восьмого, п'ятнадцятого, сімнадцятого рядків, також у середині п'ятнадцятого рядка). Крапки автор використовує у кінці речень для позначення їхньої незакінченості. У п'ятнадцятому рядку вжито крапки в середині речення, щоб передати перервану від хвилювання та зворушення мову ліричного героя. Отже, незакінчені конструкції з крапками розташовуються і вертикально (переважно), і горизонтально.

То заспокоєність, то схвилюваність у монолозі ліричного героя передають почергово окличні речення (*А хтось кричить: ти рідну стріє!*), розповідні незакінчені (*Сніги... та ін.*), питальні (*Любов?; Сестра чи Ви?*), повторювані звертання (*О панно Інно, панно Інно та ін.*).

За допомогою мелодики створюється інтонація відокремлення – уточнення (*Любові усміх квітне раз – ще й тлінно*), підкреслюється однорідність (*як музику, як спів*), повторюваність (*сніги, сніги, сніги*).

Поетичний твір складається з односкладних (переважно номінативних) і двоскладних (повних і неповних, поширених і непоширених, ускладнених і неускладнених), різноінтонаційно оформлених речень. Поєднання їх між собою у структурі

поетичного монологу ліричного героя передає схвилюваність його розповіді; це наслідок самозаглиблення, показник занурення у спогади, через що він ніби повсякчас зупиняється у своїй розповіді (*Я – сам. Вікно. Сніги...; Любов? – Давно. Цвіли луги...; Зимовий вечір. Тиша. Ми.; О ні. То очі Ваші. – Я ридаю.; Сестра чи Ви? – Любов...*).

Помітну роль у фонічній організації вірша відіграють паузи. Автор часто вдається до непоширених двоскладних, односкладних речень тощо, і виникають часті паузи. Відтак текст набуває особливої ритмічної структури, він прикметний значною кількістю пауз, що створює враження почерговості зривання спогадів. Це – паузи, які стосуються зовнішнього ритмічного структурування тексту. У поезії також спостерігаємо ефект від зупинок у потоці мови (мовлення) на внутрішньому рівні організації, зокрема у випадку акцентування пропущеного члена речення (*Я сам; І раптом – небо...*), спеціального відокремлення обставини (*Сестру я Вашу так любив – Дитинно та ін.*).

Помітно, що темп мовлення – неоднаковий. В основному він повільний, розважливий, плавний, подекуди пришвидшується, але не надто (*Я Вам чужий – я знаю*). Емоційне забарвлення тексту (тембр мовлення) – сумне, спогадувально-пристрасне. Окрім усього, інтонація характеризує мовця (ліричного героя). Очевидно, він емоційний, ніжний, чуттєвий, духовно багатий.

Різною видається інтенсивність мови (голосу) ліричного героя. Так, у першій строфі (за виразного читання поезії) спостерігаємо деяке послаблення м'язового напруження мовних органів, друга строфа розпочинається підсиленням м'язовим напруженням мовних органів.

10. Звукова тональність тексту неоднакова. На початку автор змальовує душевний спокій ліричного героя та спокій у природі, утихомирення пристрастей. Таке сприйняття досягається завдяки доборові відповідних звукових домінант: у першій строфі немає різких звуків; переважають сонорні **н, л, в**; усе це в цілому створює елегантність, плавність, розважливість викладу. Звукові лексеми *музика, спів, тиша* гармоніюють між собою, сприяють витриманню фрагмента вірша в єдино цілісній тональності – спокійній, спогадувано-розважливій).

Інакше звукове забарвлення має наступна строфа, у якій почергово описано перепади психічного стану ліричного героя. Дієслово *кричить*, якому властива семантика «створювати голосні звуки сильніші, ніж звичайно», ніби пронизує тишу і спогади. Браз настає миттєвий вибух емоцій. Так само раптово западає тиша, означена метафорично: *шепіт гаю*. І знову ліричний герой пристрасно переживає спалах почуттів, його передає звукове дієслово *ридаю*.

Вибух емоцій, пробудження пристрасних спогадів, відтак – порушення елігійної тональності поезії спричинює алітерований звукоповтор **р, р'** (*кричить, рідну та ін.*); його перериває несподіване, неочікуване зниження емоційної тональності, скон-

центроване у звуковому слові *shenim: shenim gaio*. Поетичний твір закінчується елегійно-риторичним запитанням: – *Любив?*, що є завершальним акордом (стишеним, плавним) роздумів ліричного героя.

Аналізованій поезії притаманна звукова плавність, легкість, наспівність. Таке враження створюють дібрані слова з відповідними повторюваними звуками: крім сонорних приголосних, мелодійна тональність вірша досягається завдяки активізації внутрішньо організованих повторюваних голосних звуків. У першому рядку це **о**; у другому – **і**; у третьому – **у, а**; у четвертому – **о, и**; у п'ятому – **и**; у шостому – **о**; у сьомому – **і**; у дев'ятому – **а**; в одинадцятому – **и**; у дванадцятому – **а**; у тринадцятому – **и, і**; у чотирнадцятому – **а, е**; у п'ятнадцятому – **о, і**; у шістнадцятому – **и**. Взаємодія лінійно повторюваних звукоодиниць сприяє гармонійному звучанню вірша.

Полярний «перепад» емоцій увиразнюють синтаксичні конструкції (нанизування їх), зокрема, речення з незакінченою думкою, неповні речення, двоскладні непоширені та односкладні речення. Душевний неспокій, емоційність психологічного стану ліричного героя, схвильованість допомагають передати повтори, які простежуються і вертикально, і лінійно. Вертикально й водночас лінійно повторюваною є сполука *о панно Інно*; займенник *я*; лексема *сніги*; вертикально повторюваною – лексема *любов*; лінійно повторюваними – сполучник *як* (*як музику, як спів*).

Назагал фонічні елементи текстової організації твору формують цілісне звукове поле в єдності форми, змісту та естетики.

Орієнтовні запитання і завдання для підготовки до колективного виконання фоностилістичного аналізу художнього тексту:

- З'ясуйте, що передбачає фоностилістичний аналіз художнього тексту. У чому полягають його особливості?
- Опишіть загальну схему фоностилістичного аналізу тексту.
- Поміркуйте, чому надається така велика вага фонічним елементам у складі тексту.
- Прочитайте виразно текст. Оберіть правильну інтонацію, тембр, тип мовлення. Обґрунтуйте свій вибір.

• Зверніть увагу на звукову організацію тексту. Визначте особливості фоностилістичного рівня мовнообразної організації твору.

- Схарактеризуйте засоби милозвучності тексту.
- Поспостерігайте за особливостями звукопису; визначте домінуючі звукоповтори.

• Установіть стилістичні функції звукопису.

• З'ясуйте, який звукообраз відтворено у поезії. Простежте, які слова добирає автор і які звукоповтори актуалізує для словесного моделювання звукообразу. Чим прикметний звукообраз?

- З'ясуйте стиль і жанр аналізованого твору.
- Визначте сферу спілкування, ситуацію, на яку орієнтований текст.

- Установіть основні функції тексту.
- Опишіть характер адресата.
- Визначте тип мислення, відображений у тексті.
- Схарактеризуйте форму мовлення, тип мовлення, вид мовлення.

- Проаналізуйте образ автора.
- Сформулюйте мету текстової діяльності.
- Установіть та схарактеризуйте індивідуально-авторські стилістичні особливості тексту.

• У чому полягає суть *звукового* символізму? Чи є у тексті явища звукового символізму? До яких способів реалізації його вдається автор? Чого (якого ефекту) досягає митець?

• Які художні засоби актуалізовані в поезії? Визначте, у яких тропях поет використовує фонічні засоби? Поясніть, з якою метою. Чи є в тексті стилістичні фігури та чи властиві їм звукоповторювані елементи?

• Чи є в тексті поезії засоби немилозвучного оформлення думки? На підставі яких фактів робите свої висновки? Назвіть стилістичні функції засобів немилозвучності.

• Зверніть увагу на просодіку поезії. Зокрема схарактеризуйте інтонаційне її оформлення: специфіку мелодики, інтенсивності, пауз, темпу і тембру мовлення. З'ясуйте, які функції виконує інтонація у тексті.

• Поміркуйте, яке значення мають фонічні засоби для вираження основної думки (ідеї) твору. Чи впливають фонічні засоби на створення відповідного настрою (емоційної тональності) поезії? Як саме?

Література

1. Б е ц е н к о Т. Стилістика сучасної української мови. Фоніка. / Т.Беценко, Я.Голуб. – Суми, 2009.
2. Г а л и ч О. Теорія літератури / О.Галич, В.Назарець, Є.Васильєв. – К.: Либідь, 2001.
3. Г а ч е в Г. Книга удивлений, или естествознание глазами гуманитария, или образы в науке / Г.Гачев. – Москва: Педагогика, 1991.
4. Г а ч е в Г. Национальные образы мира. Космо-Психологос / Г.Гачев. – Москва: Прогресс – Культура, 1995.
5. Ж у р а в л е в А. Звук и смысл / А.Журавлев. – Москва, 1984.

6. Л е в и ц ь к и й В. Звуковий символізм: основні поняття, ідеї, результати / В.Левицький // Мовознавство. –1993. –№ 1.
7. Л е в и ц ь к и й В. Фонетична мотивованість слова / В.Левицький // Мовознавство. –1974. –№ 1.
8. Н и к о л и н а Н. Филологический анализ художественного текста: уч. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Н.Николина. – Москва: Академия, 2007.
9. Т и ч и н а П. Твори: в 6 т. / П.Тичина. – К.: Держвидав худ. літератури, 1961. – Т. 1.